

SVET, ZEM A ČLOVEK

Kzverejneniu prednášok Rudolfa Steinera

Základ antropozoficky orientovanej duchovnej vedy tvoria Rudolf Steinerom (1861-1925) napísané a publikované diela. Okrem toho predniesol v rokoch 1900-1924 množstvo prednášok a kurzov, ako pre verejnosť, tak i pre členov teozofickej, neskôr antropozofickej spoločnosti. Sám pôvodne chcel, aby jeho naskrze voľne prednesené prednášky neboli zachycované písomne, pretože boli myslené ako „ústne, nie pre tlač určené, oznámenia“. Avšak po tom, čo pribúdali neúplné a chybné zápisy jeho prednášok, zhotovované a rozširované poslucháčmi, rozhodol sa uviesť zápisy prednášok do poriadku. Touto úlohou poveril Máriu Steinerovú von Sivers. Jej prislúchalo určovanie stenografov, spravovanie zápisov a k vydaniu potrebné korekcie textu. Pretože Rudolf Steiner kvôli časovej tiesni mohol sám zápisy upravovať iba v celkom málo prípadoch, je potrebné pri všetkých vydaniach jeho prednášok prihliadať k jeho výhrade: „Bude však potrebné počítať s tým, že v podkladoch, ktoré som neprehliadol, sa vyskytujú chyby.“

O vzťahu prednášok pre členov, ktoré boli najskôr prístupné len ako interné súkromné materiály, k jeho publikovaným spisom sa vyjadruje Rudolf Steiner vo svojej autobiografii „Beh môjho života“ (35. kapitola). Zodpovedajúci text je uvedený na konci tohoto zväzku. To, čo je tam povedané, platí rovnako i pre kurzy k jednotlivým odborom, ktoré boli určené pre ohraničený, so základmi duchovnej vedy oboznámený kruh účastníkov.

Po smrti Márie Steinerovej (1867-1948) sa podľa jej smerníc začalo s vydávaním súborného diela Rudolfa Steinera. Predkladaný zväzok tvorí jednu časť tohoto súborného vydania. Pokiaľ je to potrebné, bližšie údaje k textovým podkladom sa nachádzajú v poznámkach.

Vydané podľa zápisov, neprezretých prednášajúcim.

OBSAH

Z predslavu Márie Steinerovej k prvému knižnému vydaniu 2

I.
7

PREDNÁŠKA

Egyptská doba a súčasnosť. Poukaz na hlbšiu súvislosť medzi starou egyptskou a našou terajšou kultúrnou epochou v ľudskom vývoji. Od egyptských pyramíd a sfíng, ako zmyslových obrazov starej múdrosti, cez grécky chrám a sochy, ako božské obydlia a obrazy bohov, k románskym kostolom a gotickým dómom, ako domom kresťanskej obce. Grécka polis a rímske občianstvo. Isis s dieťaťom Hórom a Madona s dieťaťom Kristom. Kristus na ceste k Zemi. Moderný materializmus ako vzhádzajúci plod egyptského kultu múmií.

Z predslavu Márie Steinerovej k prvému knižnému vydaniu
(1930)

Bolo to v roku 1908, keď Rudolf Steiner prednášal v Stuttgarte tento cyklus prednášok, ktorý teraz vychádza podľa zápisu v knižnej forme, a ktorého mottom by mohli byť slová:

„Naše obdobie nemá zrodiť pradávnu múdrosť, ale múdrosť novú, ktorá má nielen poukazovať na minulosť, ale musí aj prorocky, apokalypticky pôsobiť do budúcnosti.“

Rok predtým, na pamätnom kongrese Všeobecnej teozofickej spoločnosti v Mníchove, jasne zdôraznil ním nastúpený smer k povzneseniu a oživeniu teozofického hnutia, ktorému hrozilo, že prepadne jednotransnosti, a ktoré, pohybujúc sa v orientálnych predstavách, nepočítalo s duševným usporiadaním a povahou európskeho ľudstva. Dôsledkom toho boli mnohé vážne nešváry. Rudolf Steiner postavil voči nim niečo pozitívne: svoje obsiahle učenie, ktoré počítalo aj s historickým vývojom ľudstva. Na spomenutom kongrese v Mníchove dal po prvýkrát preberanému duchovnému obsahu i zodpovedajúci umelecký výraz. Farbou obkladu stien a z neho vystupujúcimi maľbami pečatí bolo zvýraznené rozikrucianske duchovné snaženie. Motívy stípkových foriem tu už uchovali budúcnosť. Antické gréctvo ožilo v dramatickom znovuvedení rekonštruovaného mystéria od Edouarda Schuré „Svätá dráma eleuzinská.“ ...

Rudolf Steiner videl svoju úlohu v tom, aby ukázal ľudstvu takú cestu zasvätenia, ktorá zodpovedá jeho súčasnému stavu vedomia. Aby bolo možné vkročiť na túto cestu poznania, bolo potrebné, okrem úctivo obdivného vzhladania k prastarej múdrosti, prebudiť porozumenie pre to, ako sa zmenili formy, v ktorých bola táto múdrosť ľudstvu daná, ako zodpovedajú novo sa vyvíjajúcim duševným schopnostiam ľudí, ako tieto formy podliehajú zákonu rozkvetu, zrelosti a zániku, pričom z tohto zániku povstáva vždy opäť nový život. Tak je metamorfóza, stupeň po stupni stúpajúci, klesajúci a opäť stúpajúci vývoj, aj tu základom rozvíjajúceho sa života. V ľuďoch musel byť prebudený zmysel pre dejiny, nielen obdivné vzhladanie k starým zjaveniam. Museli byť

odhalené tajuplné súvislosti veľkých svetových zákonov, od jednej kultúry k druhej. Nikto nehovoril takým mohutným a vznešeným spôsobom o tom, čo sa kedysi vlialo ako prastará múdrosť z duchovných výšin ľuďom tak, ako Rudolf Steiner; nikto pred ním nedokázal hovoriť týmto spôsobom, v dnešných formách vedomia, o zrkadlení veľkého svetového bytia do jednotlivého človeka, do mikrokozmu. A toto všetko vyvrcholilo v ústrednej udalosti ľudského vývoja: v zostúpení slnečného ducha do tela Ježiša z Nazaretu. Rudolf Steiner ukázal, ako až tým mohli planétu celkom preniknúť a preduchovniť slnečné sily, privolajúc a uschopniac človeka k spolupráci na tejto úlohe. V akte smrti na Golgote sa zavŕšila rozhodujúca mystická skutočnosť, ktorá nepotrebovala žiadne opakovanie, pretože inak by sa bola uskutočnila nadarmo.

Aby sa tieto pravdy dostali k ľudstvu, museli byť znášané kameň po kameni pokojnými, uvážlivými krokmi. ...

Tu, v tomto cykle z roku 1908, je už táto cesta celkom nastúpená. Logické nitky sa ťahajú od kultúry ku kultúre a ústredná udalosť tu jasne vystupuje do popredia. Zaiste, mnohé udalosti môžu urýchliť okamih vypovedania nejakej pravdy; voči určitým výzvam môže byť potrebné postaviť silu skutočnosti, ktorú by inak človek radšej nechal prehovoriť samú za seba, bez akéhokoľvek pozadia. Ale to neznamená, že by sa dialo niečo, k čomu by inak nedošlo; muselo k tomu dôjsť, pretože táto, zodpovedne a s plnou obetnou silou vykonaná, životná úloha korenila v najhlbších potrebách súčasného svetového a ľudského vývoja.

Teozofická spoločnosť sa pred týmto prúdom novej múdrosti uzavrela; odvrátila sa od toho, čo by jej bolo prinieslo obnovu, čo by bolo mohlo k obdivovanému uznaniu ctihodnej prastarej múdrosti pripojiť zmysel pre historické dianie. Čo by ju viedlo v dozrievajúcom poznaní z Indie, cez Perziu, do Chaldejska a Egypta, hlboko zažiarac do mystéria vyvoleného národa, osvetľujúc zmysel tohoto vyvolenia; prejdúc k mystérijným miestam Malej Ázie a južnej Európy; dotknúc sa duševného života čakajúceho národa strednej a severnej Európy; vrcholiac udalosťou na Golgote, ktorou sa skryté mystériá dostávajú na úroveň svetových dejín.

V rámci tohoto ľudského vývoja sa rozvíja jednotlivá osobnosť. Svoj stredobod, ktorý mala najprv v duchovnom prežívaní, sa musí naučiť nájsť v sebe. Jej postupné odpútavanie sa od duchovného sveta je jej

drámou. Jej hľadanie, omyly a snahy v nastávajúcej noci oddelenia sa od duchovna a potom v materialistickej temnote sú jej hlbokou osudovou tragikou. Pochopenie takýchto súvislostí je potrebné, ak máme porozu- mieť sami sebe. Do tejto noci však žiari svetlo: Svetlo kresťanskej ezo- teriky, ktoré sa zapálilo v Palestíne, prešlo do Európy. V nádhernom jase zažiarilo na írsky ostrov a napriek útlaku írskych mníšskych kolónií cirkvou, zaujatou rímskym imperializmom, žilo vyžarovanie tohoto svetla v skrytosti ďalej ako prúdenie duchovnej sily. Z toho sa vyvinulo duchovné rytierstvo a spirituálne snahy osadenstva nábožných obcí. Ako najbohatší kvet tohoto hlbokého vnútorného života pred nás pred- stupuje nemecká mystika. No aby sa udržal krok s nezadržateľne sa blí- žiacimi udalosťami, predovšetkým s podmanením si zmyslového sveta vedou, a aby sa čelilo úplnému materialistickému zatemneniu, muselo sa vybudovať ešte niečo iné, čo mohlo postaviť na miesto sily viery istotu vedenia. To bolo úlohou rozikrucianskych škôl. Tie už počítali s novými silami vedomia, ktoré sa vyvinuli v novej dobe. Rozikrucianska ezoterika

- s celým jej hlbokým zápasom z nových ľudských síl poznania, s ťaž- kým osudom a skúškami ducha jej vyznavačov, poodhaľuje, tak ako nám to ukazuje Rudolf Steiner, tu a tam svoj tajomný závoj. Z nej sa zrodia nové sily duchovného vedomia, ktoré môžu poznaním zvíťaziť nad materializmom. V ťažkých zápasoch o znovuzískanie už raz ľud- stvu danej, avšak potom stratenej schopnosti duchovného vnímania, ktoré si teraz človek musí znovu vydobýť silou ja, cez ono "zomri a staň sa" osobnosti, sa zosilní bytosť ja toho, kto sa o to snaží. Tá bytosť ja, s pomocou ktorej človek, keď ju uchopí v bdelom stave, znovu vystúpi k božstvu a môže sa s ním zjednotiť. Aby k tomu raz mohlo dôjsť, mu- selo božské ja - jedenkrát - zostúpiť na Zem. Táto udalosť musí byť vo svojej jedinečnosti pochopená ako rozhodujúci bod obratu v osude Zeme.

Rozikrucianstvo to pochopilo: „In Christo morimur.“ V Kristovi umierame k vyššiemu životu, povznášame život k duchu. „Per spiritum sanctum reviviscimus“: Umieraním v Kristovi uchopíme pravý život, prebudíme sa v duchu, z ktorého sme sa kedysi zrodili.

Osobnosť musela vzniknúť, ujať sa, pochopiť sa, pocítiť sa ako stredobod, zhroziť sa sama pred sebou, prekonať sa a učiť sa umierať,

aby sa opäť uchopila ako slobodná bytosť ja, ktorá cíti svoj stredobod v božskom ja.

Také sú cesty západnej ezoteriky. Európan sa im nemôže vyhnúť. Bolo jeho úlohou prebudovať egoizmom zaujatú osobnosť. A je jeho úlohou premôcť, premeniť egoizmus, doviesť ho k vyššej metamorfóze: Ku slobodnému, pudov zbavenému, božské chcejúcemu, mocnému ja.

Dokáže to iba ovládnutím svojich síl vedomia, poznaním. Musí chcieť spoznávať to najmenšie vo veľkom. Nemôže vylúčiť celé epochy s ich úžasným významom pre rozvoj ľudstva. Dnes sú mu dané mocné sily, ak má vôľu *k poznaniu sveta, Zeme a človeka*. A to je pravé roz-ikrucianstvo.

Dnes sa to nazýva antropozofiou. Svoje vyznanie odovzdáva verejnosti, svoju náuku dáva všetkým. Nič neskrýva; vie, že nadišiel čas, kedy to, čo sa predtým pestovalo v tajných spoločnostiach, musí vstúpiť na úroveň svetových dejín...

Túto úvahu uzatvárame slovami Rudolfa Steinera, ktoré bezprostredne nadväzujú na to, čo bolo citované vyššie:

„Vidíme prastarú múdrosť, udržiavanú v mystériách minulých kultúrnych epoch. Apokalyptická múdrosť, ktorej semeno musíme položiť, musí byť *našou múdrosťou*. Potrebujeme opäť *princíp zasvätenia*, ktorým znovu vytvoríme pôvodné spojenie s duchovným svetom. A to je úloha svetového antropozofického hnutia.“

I. PREDNÁŠKA
 Stuttgart 4. august
 1908

Egyptská doba a súčasnosť. Poukaz na hlbšiu súvislosť medzi starou egyptskou a našou terajšou kultúrnou epochou v ľudskom vývoji. Od egyptských pyramíd a sfíng, ako zmyslových obrazov starej múdrosti, cez grécky chrám a sochy, ako božské obydlia a obrazy bohov, k románskym kostolom a gotickým dómom, ako domom kresťanskej obce. Grécka polis a rímske občianstvo. Isis s dieťaťom Hórom a Madona s dieťaťom Kristom. Kristus na ceste k Zemi. Moderný materializmus ako vzchádzajúci plod egyptského kultu múmií.

Dovoľte mi najskôr povedať, že ma naplňuje hlbokým uspokojením, že môžem pred vami prehovoriť vo veľkých súvislostiach v cykle prednášok o predmetoch duchovného poznania. Tak ako je vôbec pre našu dobu potrebné a dôležité, aby duchovná veda jednotlivými prednáškami prinášala podnety, tak je nemenej potrebné, menovite pre tých, ktorí chcú hlbšie vniknúť do života a snáh duchovnej vedy, aby takéto vývo-
 dy a vysvetlenia priniesla v určitých súvislostiach. Potom je možné určité veci povedať presnejšie, je možné ich postaviť do takých súvislostí, kde sa konečne dostanú do správneho svetla, kde získajú správne zafarbenie, zatiaľ čo inak by mohlo o tom či onom ľahko vzniknúť nedorozumenie. Pretože i tie najpripravenejšie duše majú v súčasnosti určité ťažkosti v porozumení slovám, načerpaným z duchovna. Na to, aby sme pochopili, ako sú vlastne tieto veci myslené, potrebujeme nielen dobrú vôľu a intelekt, musíme oveľa viac prejavíť v správnom zmysle to, čo by sa mohlo nazvať - aj v ezoternom zmysle - trepezlivosťou. Táto trepezlivosť je tu myslená v hlbšom význame. Mnohé idey a názory si musíme nechať najskôr osvetliť inými a v tichosti čakať, kým sa z celkovej súvislosti vytvorí pochopenie pre veci, ktoré je treba spočiatku brať len ako náznaky, a ktorým mnohí iba ťažko uveria.

V našej dnešnej prednáške sa budeme viac-menej zaoberať iba akým- si úvodom, v ktorom charakterizujeme základné smernice našej úlohy. Vlastne ešte nechceme do tejto úlohy priamo vkročiť, ale skôr iba tro- chu navodiť porozumenie pre to, o čom budeme v najbližších dňoch hovoriť. Je to preto, lebo pred sebou máme v podstate širokú, obsiahlu tému „Svet, Zem a človek“, čiže náčrt rozsahu všetkých vedomostí, ktoré si môžeme osvojiť o viditeľných i neviditeľných svetoch.

Keď vo vážnom a dôstojnom zmysle použijeme výraz „svet“, tak sa naše pocity nesú do najvzdialenejších dialok kozmu. Slovo „Zem“ poukazuje na javisko, kam je postavené ľudstvo, kde máme žiť a pôsobiť, a ktoré máme pochopiť v jeho úlohách a cieľoch. A konečne na to, čo mystériá všetkých čias mali na mysli výrazom: „Človeče, spoznaj sám seba“¹, na to poukazuje to slovo, ktoré chceme pochopiť v ezoternom zmysle, slovo „človek“. A v našej téme máme ešte jeden podtitul. Tento podtitul je oprávnený istým spôsobom práve tým, že sme si stanovili také vysoké a významné úlohy. Pretože potom, keď sa budeme zaoberať súvislosťami medzi tou nádhernou predkresťanskou kultúrou, kultúrou egyptskou, a našou vlastnou kultúrou, potom uvidíme, ako ľudský život prenikajú tajuplné sily. Keď sa hovorí o egyptskej dobe, tak prenikajú pred duchovné oko tri obdobia ľudského snaženia a bádania, tri obdobia ľudského vývoja, ľudskej morálky a spôsobu života. Ak hovoríme o egyptskej dobe v ezoternom zmysle, myslíme tým dlhú, tisícročia trvajúcu kultúru, ktorá sa rozprestierala na severovýchode Afriky, na brehoch Nílu a siahala až do ôsmeho storočia pred Kristom. Vieme, že túto kultúru vystriedala iná, ktorú označujeme ako grécko-latinskú, v stredobode ktorej stojí na jednej strane nádherný, v kráse povznesený národ grécky a na strane druhej silné rímanstvo. Vieme tiež, že do tejto kultúrnej epochy spadá taká veľká udalosť nášho zemskeho vývoja, ktorú poznáme ako príchod Ježiša Krista. Potom nasleduje naša vlastná súčasnosť, epocha, v ktorej teraz žijeme. Doba egyptská so všetkým, čo k tomu patrí - a patrí k tomu veľa, doba grécko-latinská so svojimi veľkými úspechmi, so vzklíčením kresťanstva a naša súčasná epocha - to sú tie tri obdobia, ktoré sa ukazujú nášmu pohľadu, keď sa zaoberáme podtitulom našej prednášky. A musíme ukázať, že medzi prvou z menovaných kultúrnych epoch a tou našou pôsobia tajuplné sily. Je to tak, akoby v egyptskej dobe boli do lona postupne sa vyvíjajúceho ľudstva

vložené určité zárodky. Zárodky, ktoré v grécko-latinskej kultúre zostali skryté a ktoré celkom zvláštnym spôsobom vzhádzajú v súčasnej epoche. Takže veľa z toho, čo dnes vytryskáva v našich dušiach, čo nás dnes obklopuje, o čom dnes ľudia hovoria a snívajú, o čom premýšľajú naši bádatelia, akoby vyklíčilo zo zárodku egyptskej kultúry bez toho, aby o tom ľudia vedeli. Väčšina z vás viac-menej pozná telegrafické prístroje. Ako viete, z jedného miesta k druhému vedú drôty, ktoré tieto prístroje spájajú medzi sebou, a bez hlbšieho poznania týchto vecí je vám jasné, že sila, ktorá uvádza tieto prístroje do činnosti má niečo do činenia s tou silou, ktorá prechádza drôtmí. Možno ale viete aj to, že dolu pod zemou je aj iné spojenie, keď je iný drôt svojim koncom zavedený priamo do zeme. Ale toto spojenie nevidíme. Je vytvorené neviditeľne viac-menej tajomnými silami v samotnej Zemi. Niečo podobné jestvuje ako hlboké tajomstvo ľudského vývoja. V dejinách, v ich prejavoch, vidíme spriadanie vlákien. To, čo sa dialo v egyptskej zemi, môžeme sledovať pomocou dejín i ezoternými prostriedkami. Vidíme, ako kultúrne vlákna prechádzajú do gréckych čias, do čias Ríma, cez časy kresťanské až do našej doby. To všetko je ako také nadpozemské vedenie. Ale je tu aj skrytá podzemná sila, a to dokonca taká, ktorá pôsobí priamo zo starej egyptskej doby do našich čias. A odhaľujú sa nám mnohé pozoruhodné tajomstvá, ak tieto súvislosti sledujeme a spoznáваме.

Dnes si vyznačíme iba akýsi základný nárys našej úlohy. Najskôr ale ešte pár slovami poukážeme na zvláštnosť, ktorú máme na mysli podtitulom našej témy a ktorú sme práve charakterizovali.

Ak obrátim svoj pohľad na starý Egypt a pozorujeme z neho iba niektoré, mohlo by sa povedať, výrazne do popredia vystupujúce pamiatky, tak našu pozornosť vzbudia napríklad pyramídy a sfinga, tá podivuhodná, záhadná postava. Prenesme potom svoj pohľad do starého Grécka. Vo svojej osobitej architektúre tam pred nás predstúpi grécky chrám. Tu pozorujeme to, čo vieme o Grécku z vonkajších dejín, a obdivujeme sochárske umelecké diela zobrazujúce veľké, ideálne, dokonale ľudské postavy, ku ktorým sa ľudia obracali ako k bohom: sochy Dia, Demeter, Pallas Atény, Apolóna. A poďme ďalej, pozrime sa na starý Rím. Keď sa zatúlame pohľadom z gréckeho na taliansky polosťrov, tak sa nám zjavuje niečo obdivuhodné. Pred náš zrak predstupujú

väčšinou známe postavy starého Ríma. Postavy, oblečené v tóge, ktorá je viac, než len vonkajším oblečením. Čo cítime k týmto rímskym postavam? Nuž, mohlo by sa povedať, že voči určitým postavám z čias prvého rímskeho kráľovstva a z rímskej republiky cítime, akoby to tie ideálne postavy Grécka zostúpili zo svojich podstavcov, ako keby predstúpili pred naše duše stelesnení do rímskych postáv v tógach, ako ľudia z mäsa a krvi.

To, prečo sa nám tak javia, to je ich vnútorná sila, ktorú majú. A my cítime, čo tkvie v tejto vnútornej sile, ak porovnáme cítenie, myslenie a názory príslušníka gréckeho štátu, napríklad Sparty alebo Atén, s Rimanmi starého Ríma. Cítime, o čo tu ide. Príslušníci Sparty alebo Atén sa v prvom rade cítili ako Sparťania, ako Aténčania. Vybavený v určitom vzťahu do istej miery spoločnou dušou, pociťuje Sparťan alebo Aténčan to, čo nazývame gréckou „polis“ (obcou), viac, než svoju vlastnú, na sebe samom založenú ľudskú hodnotu, viac sa cítil Sparťanom alebo Aténčanom než jednotlivým človekom - občanom. Viac pociťoval tú mocnú silu, ktorá v ňom pôsobila, vychádzajúcu zo spoločného ducha mestského spoločenstva, než svoju vlastnú osobnú silu. Naproti tomu Riman sa nám javí ako ukotvený v stredobode svojej vlastnej osobnosti. Preto sa predovšetkým v rímanstve vyskytuje niečo tak celkom určité ako je pojem občianskeho práva. Lebo všetko to, o čom právna veda snívá ako o vzniku právnych pojmov v dobách pred tým, je niečo celkom iné, než to, čo sa v lepších časoch výskumov oprávnene nazývalo rímskym právom. V starom Ríme sa človek učí cítiť sa ako samostatný, jednotlivý človek, na svojich dvoch nohách stojí už nie ako príslušník mesta, ale ako rímsky občan. To znamená, že sa cíti byť ukotvený v bode svojho vlastného človečenstva. Tým nastáva čas, v ktorom to duchovné, čo bolo pociťované, takpovediac, ako niečo, čo sa vznáša vo vyšších oblastiach, zostupuje až na našu Zem. V rímskom práve a jeho kultúre je niečo zvláštne. Ak si vezmeme, že sa Grék cítil ako Tébčan alebo Sparťan, čo je potom duch Téb, duch Sparty? Pre antropozofov to nie je niečo abstraktné, ale niečo ako duchovný oblak, ktorý je stelesneným výrazom pre duchovnú bytosť, do ktorej sú mestá Sparta alebo Téby ponorené. No nie bytosť, ktorá by bola viditeľná na pozemskej, fyzickej úrovni. Grék nevidí najskôr seba, vzhliada najskôr k niečomu, čo je nad ním. Riman vidí najskôr seba. Je to on, kto po prvýkrát uznáva

ako človek to najvyššie, čo môže prijať ľudskú postavu v tele, na fyzickej úrovni. Duchovno úplne zostúpilo do ľudstva a to je čas, kedy aj to najvyššie duchovné - božstvo samo - mohlo zostúpiť až k vteleniu, až k tomu, že sa stalo človekom v tele Ježiša Krista.

Obdivuhodným procesom v tejto grécko-rímskej dobe pôsobí prvá z menovaných kultúr. Spomeňme si, ako sa Mojžiš, keď - ako nám to popisuje Písmo - dostal v Egypte úlohu viesť svoj národ k „jednotnému Bohu“ pýta Boha: Čo mám povedať môjmu národu, ak sa ma budú pýtať, kto ma posielal, od koho mám toto poslanie? - Tu Boh odpovedá - a my uvidíme, aká hlboká pravda sa skrýva v tých slovách -: Povedz tým, ku ktorým ťa posiela, že ťa poslal „Ja som“.- „Ja som“ sa tým stáva označením pre jednotného Boha, ktorý zatiaľ vládne a pôsobí v duchovných výšinách, ktorý ešte nezostúpil na fyzickú úroveň. Komu patrí tento hlas, ktorý tu volá na Mojžiša: povedz svojmu národu, že ja som „Ja som“? Komu patrí tento hlas, ktorý sa dáva počuť zasvätencovi Mojžišovi, ktorý k nemu hovorí takpovediac z duchovných svetov? Je to presne ten istý hlas - a to je tajomstvo starých egyptských mystérií, ktorý sa neskôr zjavil v tele ako Kristus. Ibaže potom už je viditeľný pre všetkých, čo sú okolo neho, zatiaľ čo predtým mohol z duchovných výšin hovoriť iba k zasvätencom. Tak vidíme, že keď už je ľudstvo pripravené, keď v rímskom stave zažilo, aké významné je vtelenie v ľudskom tele, objavenie sa na fyzickej úrovni, tak stále viac a viac zostupuje to, čo je duchovné, božstvo.

A tu vidíme, ako teraz vyrastá celý rad kultúrnych javov v obrovsky prehĺbenej forme z toho, čo človek prijal ako nový dar. Vidíme, ako sa premieňa stavba chrámov, stavba pyramíd na románsky kostol. To je opäť jeden doklad vnútornej ľudskej tvorivej činnosti. A vidíme aj, ako sa od šiesteho storočia objavuje kríž s mŕtvym Ježišom. A postupne z tohoto prúdu kresťanstva vyrastá pozoruhodná postava, ktorej mystéria sú skryté veľmi, veľmi hlboko. Je potrebné sa na túto postavu aspoň raz pozrieť v takej nádhernej forme maliarskeho umenia, ako je pojatá v Sixtínskej Madone od *Raffaela*. Všetci poznáte tú obdivuhodnú panenskú ženu uprostred obrazu. Poznáte to dieťa, ktoré drží na rukách, a určite sa vám všetkým pred týmto obrazom primerane zachvelo srdce. Ale chcem sa zmieniť o tomto obraze, ako o obdivuhodnom výraze duchovných snažení ľudstva na stupni, ktorým sa zaoberáme v troch

spomenutých kultúrach. To nie je náhoda, že umelec obklopil túto madonu oblačným útvarom, z ktorého vystupuje veľký počet navzájom si podobných anjelských detičiek.

Skúsme sa našimi pocitmi celkom pohrúžiť do tohto obrazu. Kto má dostatočne intímne cítenie k takémuto pohrúženiu, ten vytuší a vyčítí, že je tu ešte niečo úplne iné, než to, čo si môže v tomto obraze všimnúť zvyčajný svetský rozum. Nehovoria nám niečo títo anjeli vôkol Madony? Áno, ak sa nimi len dostatočne hlboko zaoberáme, tak nám zvestujú niečo nanajvyš významné. Ak sa intímne ponoríme do tohto obrazu, tak nám to šepká do duše: Tu pred nami je zázrak v najlepšom slova zmysle. A my neveríme, že toto dieťa, ktoré sa nám takto ukazuje v náručí Madony, sa zrodilo zvyčajným spôsobom zo ženy. Nie, hovoria nám to tieto anjelské postavy v oblaku. Javia sa nám ako zázračné, prchavé, ako keby iba vznikali. A dieťa v náručí sa nám javí iba ako zhusťtený výraz, ako niečo, čo je viac vykryštalizované než tieto prchavé anjelské postavy. Ako keby zostúpilo z oblakov a bolo pojaté do náruče, nie ako zrodené zo ženy. A my poukážeme na tajuplnú súvislosť tohto dieťaťa s panenskou matkou. Keď si tento obraz vymaľujeme v duchu, potom sa pred naším pohľadom vynára iná panenská matka: stará egyptská Isis s dieťaťom Horom. A medzi kresťanskou Madonou a egyptskou postavou, ktorá pred nami stojí ako Isis, možno vytušiť tajuplnú súvislosť. Na Izidinom chráme stáli slová: „Ja som to, čo bolo, čo je a čo bude. Môj závoj nemôže nadvihnúť žiaden smrteľník.“³ To, čo sme práve jemne naznačili ako zázrak na obraze Madony, to nám naznačuje aj egyptský mýtus, v ktorom Horus nie je zrodený počatím, ale tým, že na Isis dopadol lúč svetla od Osirisa. Zrodenie Hora sa tu javí ako istý druh nepoškrvneného počatia. Tu vidíme, ako sa vlákna nadväzujú, vidíme, že to, čo tu prebádavame, nemá takpovediac pozemské súvislosti.

A zablúdme pohľadom ďalej, až tam, kde začína naša doba. Ponorme sa do gotického dómu s jeho obdivuhodnou stavbou lomených oblúkov a vyvoláme pred našou dušou to, čo sa tu v stredoveku odohrávalo v zhromaždeniach, kde oproti skutočným kňazom stáli skutoční veriaci. Spomíname, ako tento gotický dóm pôsobil svojimi rôznofarebnými okennými tabuľami, ktorými sem vnikalo slnečné svetlo, spomíname, ako tu mnohí z tých, ktorí mohli rozprávať o hlbokých tajom-

stvách vznikania svetov, mohli nechať rozozniť tóny, ktoré mali svoju vonkajšiu podobu v obdivuhodnom farebne porozdeľovanom svetle. A stále znovu sa stávalo, že kňazi poukazovali na to, že spoločná sila božského života sa ľudstvu odovzdáva jednotlivými silovými lúčmi, takými, akými sem cez farebné okná vnika toto svetlo. Duše tu dostávali podnet k duchovnému základu tohto obrazu, ktorý sa týmto rozdeľným svetlom ukazoval zmyslom. Tak prenikali sily myslenia a cítenia takýto gotický dóm. Teraz vnikneme trochu hlbšie do tohto obrazu, ktorý sa nám tvorí v duši. Pozrime sa na egyptské pyramídy, na toto zvláštne architektonické dielo. Musíme naozaj vynaložiť veľké duchovné úsilie, aby sme prišli na to, čo nám chcú povedať. Postupne zistíme, že pyramídami je vyjadrené tajomstvo sveta, Zeme a človeka, zistíme, že je v nich vyjadrené to, čo cítil egyptský kňaz svojou náboženskou formou, prenikneme hlboko do všetkých týchto vecí. Dnes si však z toho všimneme iba to, čo cítil tento kňaz a čo svojmu národu sprostredkoval v obrazoch. Táto egyptská múdrosť, ktorá žila v náboženských formách, bola hlboká. Vyplývala bezprostredne z prastareho duchovného dedičstva, bola takou spomienkou. A egyptský mudrc, keď sa stretol so Solónom, mohol oprávnene povedať: Ach, vy, Gréci, zostávate po celý život deťmi, vo vašich detských dušiach nežije nič z prastarej svätej pravdy⁴. Tým chcel poukázať na dlhý vek egyptskej múdrosti. Odkiaľ sa vzala?

Nášmu súčasnému ľudstvu, ako viete, predchádzalo iné ľudstvo, ktoré obývalo kontinent, ktorý je dnes pokrytý vlnami Atlantického oceánu. Keď prišla veľká atlantská záplava, vtedy to, čo Atlantídaňania vedeli, si vzali so sebou na cestu na východ, cez našu dnešnú Európu. Ako spomienka na starú atlantskú múdrosť tu z toho zostali nordické mýty. Vieme, že potomkovia Atlantídaňanov priniesli do Ázie dávnu indickú a perzskú kultúru, že egyptská múdrosť bola opäť sčasti spätne podnietená z Ázie, ale že sem prúdila i priamou cestou zo západu na východ, z Atlantídy do Afriky. A aká bola táto múdrosť, o ktorej hovoril egyptský mudrc ako o pradávnej tradícii? To sa nám ukáže, keď čo i len krátko pozorujeme rozdiely medzi životom v starej Atlantíde a naším dnešným životom. Vtedy bol človek obdarovaný temnou jasnozrivou silou. Videl okolo seba bytosti, ktoré sú okolo nás i dnes, ale dnešný človek ich už nevidí. Zem, to nie sú iba rastliny, minerály a zvieratá. Všade vō-

kol nás sú duchovné bytosti, viditeľné však iba jasnovidnému pohľadu. Vtedy v Atlantíde, bol človek jasnovidný i v normálnom stave. Jeho spoločníkmi neboli iba rastliny, minerály a zvieratá. Spoločníkmi mu boli i božsko-duchovné postavy, s ktorými žil tak, ako my dnes žijeme s inými ľuďmi. Vtedy ešte neboli deň a noc od seba tak silne oddelené, ako dnes. Dnes je to tak, že keď sa ráno človek vnorí svojím astrálnym telom a ja do tela fyzického, vidí okolo seba fyzické predmety. A keď večer toto astrálne telo a ja vystúpia z tela fyzického a éterického, nastane vôkol neho temno a tma. Tak je to dnes s normálnymi ľuďmi. V Atlantíde to tak, hlavne v starých časoch, nebolo. Keď človek večer vystúpil zo svojho fyzického tela, nerozprestrela sa vôkol neho temnota, ale vkročil do sveta duchovných bytostí. Ako my dnes vidíme ľudské postavy, tak on videl božsko-duchovné. Wotan, Baldur, Zeus, Apolón, to nie sú vymyslené fantastické postavy, to sú výrazy na označenie skutočných bytostí. Tieto však vtedy v atlantskej dobe nevzali na seba fyzické telo, ale ako najhustejší článok mali priehľadné telo éterické. A keď človek večer vystúpil zo svojho fyzického tela, tak sa okolo neho objavili ako éterické postavy. Ráno, keď opäť zostúpil do svojho fyzického tela, sa ocitol vo svete tejto skutočnosti, ktorá je dnes pre neho jedinou. Takpovediac opustil na čas svet bohov a vnoril sa do sveta fyzických bytostí. Medzi dňom a nocou nevnímal žiadne pevné hranice. A ak v tom čase hovoril normálnym ľuďom o takýchto božských postavách zasvätenec, potom im nehovoril o ničom, čo by im bolo neznáme. Bolo to práve tak, ako keď sa my dnes rozprávame o ľuďoch a nazývame ich menami. Práve tak hovorili Atlantídania o bytostiach ako Wotan alebo Baldur, lebo ich, ako božské éterické bytosti, poznali.

Spomienku na túto prastarú múdrosť a skúsenosť preniesli vysťahovalci, ktorí tiahli na východ. A z týchto spomienok sa v spojení s celkom určitou konštitúciou egyptského národa, ktorú ešte presne spoznáme, vybudovalo v starých Egypťanoch presvedčenie, že v ľuďoch žije duchovnosť a tým i večnosť, a že keď tu leží ľudské telo ako mŕtvola, tak ho to, čo je božsky duchovné, opustilo. To podával egyptský kňaz národu vyjadrené v najrozmanitejších obrazoch a správach. Ale pre starých Egypťanov to nebola nejaká abstraktná pravda, bola to pravda, ktorú bezprostredne prežívali. Charakterizujme si, čo Egypťan prežíval. Povedal si: Tu vidím ležať mŕtvolu, prach z človeka, ktorý bol nosite-

lom ja. Viem, pretože to viem zo starej tradície, zo zážitkov mojich predkov, že tu zostáva ešte niečo, čo odchádza do iných svetov. Ale keby to žilo iba v duchovnom svete - povedal si starý Egyptan - tak by sa jeho úloha nenaplnila. Musí tu byť nadviazaná spojitosť medzi svetom duchovným a svetom pozemským, fyzickým. Musíme mať takpovediac magnetické puto pre duše, ktoré tiahnu v smrti do vyšších oblastí, aby sme v nich vyvolali trvalý pocit, že sa môžu opäť vrátiť a objaviť na tejto Zemi.

Z tajnej vedy dnes vieme, že ľudstvo sa už samé od seba stará o to, aby sa duša vracala stále znovu v nových a nových vteleniach. Vieme, že keď človek prechádza smrťou do iných sfér, je v čase kámalóky, v čase, keď si odvyká pozemskému životu, určitými silami pútaný na fyzický svet. Vieme, že sú to tieto sily, ktoré ho nenechajú priamo vystúpiť do oblastí devachanu, že sú to ony, ktoré ho opäť vťahujú do nových vtelení. Ale dnes sme ľuďmi, ktorí žijú v abstrakciách, ktorí si niečo také predstavujú len ako teóriu. V starom Egypte to žilo ako tradícia. Egyptan bol opakom teoretika, čistého mysliteľa, chcel vidieť zmyslami, ako duša putuje z mŕtveho tela do vyšších oblastí. Chcel si to hmatateľne znázorniť, a tak tieto myšlienky vybuďoval v pyramídach. Je to cesta, ako duša stúpa, ako vychádza z tela, ako je ešte čiastočne upútaná a ako je vedená do vyšších oblastí. V architektúre pyramídy môžeme vidieť upútanie duše na hmotu, predstupuje pred nás svojimi tajuplnými formami ako obraz kámalóky, môže povedať, že svojim vonkajším vzhľadom je pre nás obrazom duše opúšťajúcej telo a vťahovanej do vyšších oblastí.

Podme teraz ďalej. Pokúsme sa pochopiť tieto staré tradície. V starých atlantských dobách videl človek okolo seba ešte veľa z toho, čo je dnešnému človeku úplne skryté. Môžeme si spomenúť z predchádzajúcich prednášok, že éterické telo v oných časoch ešte nebolo tak intenzívne zviazané s fyzickým telom, ako dnes. Éterická hlava ešte ďaleko vyčnievala z fyzickej. Táto podoba ešte zostala zvieratám. Keď jasnovidne pozorujete koňa, tak vidíte jeho éterickú hlavu týčiť sa ako svetelný útvar nad jeho pyskom. A keby ste ešte mohli vidieť ten pozoruhodný útvar nad chobotom slona! Nie až tak silne, ale podobne to bolo s éterickou hlavou starých Atlantíďanov. Neskôr sa stále viac sťahovala do hlavy, takže dnes má približne jej formu i veľkosť. Ale tým bola

i fyzická hlava ovládaná éterickou iba čiastočne, a mnohé sily, ktoré dnes sú v jej vnútri, boli ešte mimo nej, nebola ešte podobná ľudskej hlave na takom vysokom stupni, ako dnešná. Ešte sa len vytvárala, mala ešte tvar nižších zvieracích foriem. Čo videl Atlantíd'an, keď sa pozeral na svojich druhov? Videl dlhé, dozadu položené čelo a dlhé, dopredu čnejúce zuby, niečo, čo ešte pripomínalo zviera. Keď potom večer zaspať, keď začínalo atlantské jasnozrenie, potom sa jeho pohľad nasmeroval nielen na zvieraciú podobu, potom už pred ním vyrástla mimo fyzickej hlavy hlava éterická, ktorá mala ľudský tvar a bola dokonca ešte oveľa krajšia, než je dnes. To, čo bolo zvieracie, sa stalo nočnému nazeraniu nezreteľným, takže pred ním vyrástla krásna ľudská postava. A v ešte vo vzdialenejších dobách mohol atlantský jasnovidec pozerat' späť do dôb, kedy bol človek ešte viac podobný zvierat'u, ale bol zviazaný s éterickým, celkom a úplne ľudským telom, oveľa krajším než je dnešné ľudské fyzické telo, ktoré sa prispôsobilo silným hustým silám. Predstavte si teraz, ako sa táto spomienka na staré atlantské vedomie symbolicky stavala pred ľudí v egyptskej dobe! Predstavte si egyptského kňaza, ktorý by chcel povedať svojmu ľudu: Vaše vlastné duše v atlantských dobách, keď boli v bdelom stave, videli ľudskú postavu vo zvieracích formách, večermi ale z nej vyrastala nádherná ľudská hlava. Táto spomienka, plasticky stvárnená - to je sfinga. Až takto pochopíme tieto formy - musíme sa učiť chápať, že nie sú výmyslami, ale realitou.

A pokročme v našom pozorovaní ešte ďalej. Postúpme od egyptských pyramíd ku gréckemu chrámu. Takémuto chrámu môže porozumieť iba ten, kto má cit pre to, ako sily môžu ovládať priestor. Gréci takýto cit pre priestor mali. Ten, kto študuje priestor z hľadiska tajnej vedy, vie, že tento priestor nie je nejaká prázdnota, o ktorej sa sníva našim bežným matematikom a fyzikom, ale že je dokonca veľmi rozčlenený. Je niečím, čo je celé vyplnené líniami. Silovými líniami, ktoré smerujú sem, tam, nahor, nadol, sprava doľava, priamymi, zakrivenými, vo všetkých možných smeroch. Priestor sa dá cítiť, citovo preniknúť. Ten, kto má takýto cit pre priestor, vie, prečo voľne sa vznášajúce anjelské postavy na obrazoch Madony od určitých starých maliarov pôsobia tak obdivuhodne verne. Vie, že sa títo anjeli držia navzájom práve tak, ako sa svojimi príťažlivými silami udržiujú svetové telesá vo vesmíre. Úplne inak to pôsobí, keď pozorujeme napríklad *Böcklinov* obraz „Pieta“⁵. Ne-

chceme tu nič namietat' voči inak znamenitému obrazu, ale kto si zachoval živý cit pre priestor, ten má pocit, akoby tie obdivuhodné anjelské postavy museli každú chvíľu spadnúť. Starí maliari mali tento cit pre priestor ešte z dávnej jasnovidnosti, ale v súčasnosti sa už vytratil.

Keď malo ešte umenie ezoterné tradície, vedelo sa, že v priestore sú takéto sily, ktoré sa nesú navzájom, ktoré tu prúdia sem a tam. Takéto sily cítili aj tí, v ktorých z ducha povstal plán gréckych chrámov. Oni ho nevymýšľali, oni vnímali sily, ktoré prenikali priestorom, a vložili dnu kamenný stavebný materiál. Hmotou vyplnili to, čo už tu ezoterne bolo. Tak je grécky chrám materiálnym stvárnením priestorových síl, je vykryštalizovanou myšlienkou priestoru v najčistejšom zmysle slova. Z toho vyplýva niečo veľmi dôležité. Pretože Grék materiálne stvárnil priestorové sily, dal tým božsko-duchovným bytostiam príležitosť, aby túto hmotnú formu využívali. To, že boh v tom čase vstúpil do gréckych chrámov aby bol medzi ľuďmi na fyzickej úrovni, to nie je žiaden slovný zvrät, to je skutočnosť. Tak ako dnes rodičovský pár vytvára pre ducha fyzickú formu, detské telo, aby duch mohol žiť na fyzickej úrovni, tak pri gréckom chráme je to niečo podobné. Tam dostali božsko-duchovné bytosti príležitosť, aby vprúdili do architektonickej stavby chrámu a stelesnili sa v nej. Také je tajomstvo gréckych chrámov: boh bol v chráme. Ten, kto správne precítil grécku chrámovú formu, cítil tiež, že široko ďaleko nemusel byť žiaden človek, a dokonca ani v chráme samotnom, a že predsa tento chrám nebol prázdny, pretože boh bol v chráme skutočne prítomný. Grécky chrám je celok sám o sebe, pretože má takú formu, ktorá v sebe púta boha.

A keď teraz pozorujeme stavbu rímskeho kostola, hlavne kostola s kryptou, tak už vidíme, že je v tom určitý vývoj. V pyramídach vidíme zobrazenú cestu, ktorou sa uberá duša po smrti, vonkajšiu architektonickú formu unikajúcej duše. Pre božskú dušu, ktorá sa rada zdržiava na fyzickej úrovni, je výrazom grécky chrám. A rímska stavba s kryptou zodpovedá krížu, na ktorom viselo mŕtve telo Ježiša. Ľudstvo pokročilo k zosilnenému vedomiu v duchovných sférach. Pripútanie k pozemskosti, čas kámalóky, je zobrazený v pyramíde; víťazstvo na fyzickou formou, víťazstvo nad smrťou, je vyjadrené v kríži, na ktorom visí mŕtvy Ježiš a ktorý nám má pripomenúť Krista, duchovné víťazstvo nad smrťou.

A prejdime ešte kúsok ďalej, ku gotickej stavbe. Táto nie je úplná, ak v nej nie je veriaca obec. Ak to chceme všetko spolu precítiť, tak si musíme s lomenými oblúkmi zjednotiť zopnuté ruky a pocity, ktoré sa tým vyjadrujú a prúdia nahor. Avšak nie také pocity, ako v krypte, kde sa oslavuje spomienka na duchovné víťazstvo nad smrťou, ale víťazné pocity, také aké pociťuje duša, ktorá sa cíti víťazom nad smrťou už v tele. Táto duša, víťaziaca v tele, patrí dnu do gotickej stavby; táto stavba nie je úplná, ak ju neprenikajú takéto pocity. Grécky chrám je telo boha, stojí tu sám pre seba. Ale gotický kostol predstavuje čosi, čo zvoláva obec. To nie je chrám, ale dóm. Dóm je to isté slovo, ktoré je vyjadrené v nemeckej koncovke „tum“, napríklad v slove „Menschentum“ - ľudstvo. Aj ruské slovo „duma“ ⁶ vychádza z rovnakého slovného základu. Dóm je miestom, kde sú jednotliví členovia zvolávaní do obce.

Tak vidíme, ako ľudské myšlienky a názory postupujú časom a tak postupne prichádzame do našej doby. A uvidíme, ako tieto sily pôsobia nielen takpovediac v nadpozemskom, ale že pod tým všetkým sú ešte tajuplné ezoterné prúdy, takže to, čo dnes vychádza v našej kultúre, sa nám javí ako znovuvtelenie mnohého z toho, čo bolo vložené do ľudstva v dobách starého Egypta. A tu by sme chceli skončiť myšlienkou, ktorá vám ako prvé tušenie poukáže na takéto tajuplné súvislosti.

Čo je to, čo tvorí materializmus našej dnešnej kultúry? Charakterizujme si tento materializmus. Čo je obzvlášť vlastné bežnému človeku, ktorý dnes stratil harmóniu, zmierenie medzi vierou a vedou, keď má hľadiť na duchovno? Že nevidí nič! Hľadá iba na to, čo je hrubé, materiálne, fyzické, o čom vie, že to je reálne, že je to tu naozaj a to, čo je duchovne-spirituálne dokonca popiera. Verí, že keď sa ľudská mŕtvola obracia na prach, je ľudské bytie naplnené. Nevidí nič, čo by sa povznášalo do duchovných svetov. Môže takýto náhľad povstať ako následok niečoho, čo bolo položené ako semeno v časoch, kedy panovala pevná viera v pokračovanie života duše, tak ako to bolo v prípade starého Egypta? Áno, pretože v kultúre to nie je ako v rastlinnej ríši, kde zo semena vyrastie vždy znovu iba niečo podobné. V kultúre sa musí strieďať jedna hodnota s inou, ktorá jej je zdanlivo nepodobná - ale napriek tomu tu existujú hlbšie, intímne podobnosti.

Ľudský pohľad dneška je upútaný na fyzické telo; hľadá na toto fyzické telo ako na skutočnosť, nemôže sa pozdvihnúť k spiritualite. Tie

isté duše, ktoré dnes hľadajú na fyzické ľudské telo a ktoré sa nemôžu pozdvihnúť k duchovnu, boli predtým vtelené ako Gréci, ako Rimania, ako starí Egypťania. A všetko, čo dnes žije v našich dušiach, je výsledkom toho, čo sme prijali v predchádzajúcich vteleniach.

Predstavte si svoju dušu späť v starom egyptskom tele. Predstavte si, že putuje po smrti cestou pyramídy do vyšších sfér, ale jej telo je uchované ako múmia. To malo ezoterný následok. Pokiaľ tam ležala táto múmia, musela duša stále hľadiť dolu. To spevnilo, skostnatelo, utvrdilo myšlienky, tým boli myšlienky upútané k fyzickému svetu. Pretože stará egyptská duša musela po smrti hľadiť dolu z duchovných oblastí na svoje zakonzervované fyzické telo, je v nej zakorenená myšlienka, že je toto fyzické telo vyššia realita, než je v skutočnosti. Predstavte si seba vo vašej vtedajšej duši. Pozeráte sa dolu na múmiu. Myšlienka na fyzickú formu sa utvrdzuje, prenáša sa vteleniami. Dnes sa táto myšlienka prejavuje tak, že sa ľudia nemôžu odtrhnúť od fyzickej telesnej formy. Materializmus ako idea je teda mnohonásobne vzhádzajúce ovocie balzamovania mŕtvol.

Tu vidíte, ako myšlienky a pocity pôsobia od vtelenia k vteleniu. Tým chceme iba prebudiť predstavu o tom, ako cez opakované vtelenia ďalej žijú kultúry, ako sa znovu objavujú v celkom iných formách. Má to vo vás prebudiť aspoň slabé tušenie o mnohých ezoterných „drôtoch“, ktoré tu dolu v skrytosti vedú.

Chceli sme dnes iba naznačiť, akými otázkami sa budeme zaoberať. Obrátíme teraz pohľad do najvyšších oblastí sveta, ktoré zrel egyptský kňaz, nasmerujeme ho na podstatu, cieľ a určenie človeka a popíšeme, ako sa rieši takáto hádanka, keď vidíme, že ovocie jednej kultúrnej epochy sa obdivuhodným a tajuplným spôsobom opäť objavuje v epoche inej, neskoršej.

O zápisoch prednášok

Z autobiografie Rudolfa Steinera „Beh môjho života“ (35. kap., 1925)

Sú dva výsledky môjho antropozofického pôsobenia. Po prvé moje celému svetu určené knihy a po druhé celý rad kurzov, ktoré boli zamýšľané ako súkromná tlač a mali byť určené na predaj iba členom teozofickej (neskôr antropozofickej) spoločnosti. Boli to zápisy prednášok, viac či menej dobre urobené, ktoré som kvôli nedostatku času nemohol sám korigovať. Osobne by som bol najradšej, keby hovorené slovo zostalo hovoreným slovom. Ale členovia si priali tieto kurzy súkromne vytlačiť, a tak sa to uskutočnilo. Ak by som bol mal čas tieto veci korigovať, nebolo by potrebné od začiatku trvať na obmedzení „len pre členov“. Teraz sa to už viac než rok neuvádza.

Tu, v mojom „Behu života“ je predovšetkým potrebné povedať, ako sa oboje - moje publikované knihy i tieto súkromné výťažky – včleňujú do toho, čo som vypracoval ako antropozofiu.

Kto chce sledovať môj vlastný súkromný zápas a prácu o postavenie antropozofie pred vedomie súčasnej doby, ten to musí robiť na základe všeobecne zverejnených spisov. V nich som sa tiež vysporiadal so všetkým tým, čo existovalo v tom čase ako úsilie o poznanie. Je tam podané to, čo sa mi v „duchovnom zrení“ stále viac formovalo a čo sa stalo – zaiste v mnohom ohľade nedokonale - antropozofiou.

K tejto požiadavke vybudovať „antropozofiu“ a slúžiť pri tom iba tomu, čo vyplývalo z úlohy sprostredkovať poznatky z duchovného sveta dnešnému všeobecne vzdelávanému svetu, však pristúpila úloha výjsť v ústrety aj tomu, čo sa prejavovalo v členstve ako duševná potreba, ako duchovná túžba.

Predovšetkým tu bol silný sklon počuť vo svetle antropozofie evanjeliá a vôbec obsah Biblie. Bola tu potreba prednáškových kurzov o týchto zjaveniach daných ľudstvu.

Zatiaľ čo sa interné prednáškové kurzy konali v zmysle tejto požiadavky, pristúpilo k tomu ešte niečo iné. Týchto prednášok sa zúčastňovali len členovia. Tí boli oboznámení so základnými prvkami antropozofie.

zofie a bolo k nim možné hovoriť ako k pokročilým v tejto oblasti. Charakter týchto interných prednášok bol taký, aký práve v spisoch určených pre verejnosť nemohli mať.

V interných krúžkoch som mohol o týchto veciach hovoriť takým spôsobom, ktorý by som inak pri verejných prednáškach, ak by tak boli určené od začiatku, *muse/* pozmeniť.

Tak je v tejto dvojnosti publikovaných a súkromných spisov skutočne niečo, čo pochádza z dvoch rozličných podkladov. Spisy určené pre všeobecnú verejnosť sú výsledkom môjho vnútorného zápasu a práce. V súkromných výtlačkoch so mnou spoluzápasí a spolupracuje spoločenstvo. Načúvam záchvevom v duševnom živote členstva a v mojom živom vnútornom prežívaní, v tom, čo počujem, vzniká charakter prednášky.

Nikde ani v najmenšej miere nie je povedané niečo, čo by nebolo najčistejším výsledkom budujúcej sa antropozofie. O nejakom ústupku predsudkom alebo pocitovým predpokladom členstva nemôže byť ani reči. Kto tieto súkromné výtlačky číta, môže ich v najhlbšom zmysle brať ako to, čo antropozofia má povedať. Preto aj mohlo byť bez obáv, keď už sa množili sťažnosti týmto smerom, upustené od opatrenia, že sa tieto výtlačky rozširovali len v okruhu členstva. Bude však potrebné počítať s tým, že v podkladoch, ktoré som neprehliadol, sa vyskytujú chyby.

Oprávnený úsudok o obsahu takéhoto súkromného výtlačku bude však možné priznať len tomu, kto pozná to, s čím sa počíta ako s predpokladom takéhoto úsudku. A to je pre prevažnú väčšinu týchto výtlačkov prinaj- menšom antropozofické poznanie človeka, kozmu tak, ako jeho podstatu uvádza antropozofia, a toho, čo je možné nájsť v sprostredkovaníach z duchovného sveta ako „antropozofické dejiny“.

POZNÁMKY

Od roku 1906 začal Rudolf Steiner konať celé prednáškové cykly aj mimo Berlína. Po Paríži a Lipsku nasledoval v auguste 1906 cyklus v Stuttgarte, vid' „Pred bránou teozofie“, GA 95. Druhý cyklus, ktorý sa konal v Stuttgarte, bol ten, ktorý vám predkladáme. V „Správach pre členov Nemeckej sekcie Teozofickej spoločnosti (so sídlom v Adyare)“, č.VII, Kolín 1908, k tomu vydavateľka Marie Schollová uvádza nasledovné:

Stuttgartská pobočka pozvala členov Teozofickej spoločnosti na cyklus prednášok pána Dr. Steinera, konaný od 4. do 16. augusta, na tému: „Svet, Zem a človek, ich bytosti a vývoj, ako aj ich zrkadlenie v súvislosti medzi egyptskými mýtami a súčasnou kultúrou.“

Viac než 300 členov Teozofickej spoločnosti nasledovalo túto výzvu a pre mnohých z nich sa stal tento prednáškový cyklus najdôležitejšou udalosťou ich života. Pred duchovným zrakom poslucháčov sa odvíjali mocné kozmické obrazy a poskytovali pohľady do takých hĺbok prastarej múdrosti ako i výhľady do ďalekej budúcnosti zemskeho, ľudského a svetového vývoja, že srdcia poslucháčov musela istotne preniknúť najhlbšia pobožnosť a ich duše mohli naplniť radostný, rásny pohľad na budúcnosť, vo vedomom poznaní veľkej úlohy, ktorá je daná do rúk ľudom tejto Zeme.

Tí, ktorí smeli byť v týchto nezabudnuteľných dňoch, ktoré boli tak bohaté na významné dojmy, v kruhu našich milých stuttgartských priateľov, si budú vyvolávať v spomienkach ten čas s vďačnými pocitmi, ktoré patria ako v prvom rade nášmu ctenému učiteľovi, tak však i našim stuttgartským priateľom, ktorí nám takéto stretnutie umožnili.

Osobitnú hodnotu malo tiež to, že členovia, ktorí prišli z iných pobočiek, sa mohli zoznámiť so spôsobom práce v stuttgartskej pobočke. Príležitosťou k tomu boli krásne ezoterické prednášky pani Toni Völkerovej, poskytujúce intímne pohľady na cesty okultných žiakov i zaujímavé prednášky pána Dr. Carla Ungera, ktoré k teozofickému učeniu pristupovali viac vedeckým spôsobom. Čo sa tu ukázalo predovšetkým, bola zhoda a harmónia, ktoré skutočne panovali medzi oboma týmito zdanlivo tak odlišnými smermi. Obzvlášť sa to ukázalo tam, kde sa vedecké

vývody vlievali do cesty žiactva. Týchto 6 prednášok vo svojej jednote ukázalo, ako sa môže dokonale dopĺňovať čisté myslenie s ezoterikou.

Najkrajším prekvapením pre účastníkov cyklu bolo ešte na záver ohlásenie prednášky pána Dr. Steinera na 17. august na tému „Filozofia a teozofia“*. Obsah tejto prednášky bol taký, že by sme si priali, aby mohol slúžiť všetkým učiteľom filozofie, ako hviezda ukazujúca smer.

Ku kozmologickým vývodom v tomto cykle porovnaj spisy „Z kroniky Akaša“, GA 11 a „Tajná veda v obryse“, GA 13; k predstavám o egyptských mystériách v Lipsku konaný cyklus prednášok, nadväzujúci na tento stuttgartský: „Egyptské mýty a mystéria“, GA 106.

Textový základ: Cyklus bol zaznamenaný stenograficky, pôvodný stenogram sa však nezachoval. Text mohol byť pred vytlačením redigovaný, ale je rovnako - i keď nie vždy v plnom rozsahu doslovne - spoľahlivý. Ako predloha pre tlač zostal k dispozícii pre všetky ďalšie vydania iba text prvej tlače z roku 1909.

M.S.

- 1 *Poznaj sám seba:* Nápis na Apolónovom chráme v Delfách.
- 2 *ja som „ja som“:* 2.M 3:14 (Ejeh asher ejeh).
- 3 *“Ja som, čo bolo...“:* podľa Plutarcha, „O Iside a Osirisovi“. Nápis na Isidinom chráme v Sais v Egypte.
- 4 *Vy, Gréci, zostávate po celý váš život deťmi, ...:* Reč egyptského kňaza, ktorý to povedal Solónovi, pochádza z Platónovho Timaios.
- 5 *Arnold Böcklin, 1827 - 1901:* Obraz „Pieta“ sa nachádza v Bazileji.
- 6 *Duma:* po rusky rada. Názov ruského parlamentu za čias cára.
- 7 *„Všetko tvorstvo stoná...“:* Rim 8:22
- 8 *Friedrich Schiller, 1759 - 1805.*
František z Assisi, 1182-1226
- 9 *Kant-Laplaceova teória:* Laplace (1749 -1827), francúzsky matematik, rozvinul v zhode s Kantom najznámejšiu hypotézu o vzniku planétarnej sústavy.

---

* Teraz „Filozofia a antropozofia“, GA

Svante Arrhenius, 1859 - 1927, švédsky prírodovedec, pisateľ po- pulárno vedeckých prác.

- 10 *obdivuhodná povest'*: por. aj „Zeitgeschichtliche Betrachtungen –
Pojednania o dejinách súčasnej doby“, 1. diel, GA 173
- 11 *Tóra*: Židovská biblia: 5 kníh Mojžišových, tzv. Pentateuch.
- 12 *A Jehova vdýchol človeku oživujúci dych...*: 1.M 2:7.
- 13 *Christus versus Luciferus*: Por. aj prednášku z 14. 4. 1912 z cyklu „Duchovné bytosti v nebeských telesách a prírodných ríšach“, GA 136.
- 14 *druidské mystériá*: por. prednášky v Berlíne, 1. a 6. mája 1909 z cyklu „Kde a ako nájsť ducha?“, GA 57, ako i z Dornachu, z 10. a 14. septembra 1923 z cyklu „Iniciačná veda a poznanie hviezd“, GA 228.
- 15 *prvých učiteľov*: V predchádzajúcich vydaniach „posledných učite-
lov“. Zmyslu primeraná korekcia vydavateľa 5. nemeckého vydania.
- 16 *„Kto neopustí otca, matku...“*: Mat 10:37-38.
- 17 *Svetová duša je ukrižovaná na kríži svetového tela.*: Rudolf Steiner čas- to uvádza tento výrok z Timaiia (8. kapitola). Podáva ho ale vždy vo formulácii jeho osobného známeho, viedenského filozofa Vincenta Knauera z diela „Die Hauptprobleme der Philosophie in ihrer Entwic- kelung und teilweisen Lösung von Thales bis Robert Hamerling - Hlav- né problémy filozofie v jej vývoji a čiastočné riešenie od Thála po Ro- berta Hamerlinga“, Viedeň a Lipsko 1892, strana 96 (patriaceho ku knižnici Rudolfa Steinera a ním podčiarknutého): „Mýtus o tom podáva správu v ‘Timaiovi’: Boh túto svetovú dušu položil vo forme kríža cez univerzum a napol ju cez svetové telo.“
- 18 *„Znie Slnko...“*: Faust I, prológ, preklad: M. M. Dedinský
- 19 *„V tónoch znie...“*: Faust II, preklad: M. M. Dedinský
- 20 *Chladného zvukové obrazce.*: Ernst F. Chladni (1756 - 1827), ne- mecký fyzik, vykonal základné výskumy o chvení telies.
- 21 *svet a Zem*: V predchádzajúcich vydaniach „svet a svet“, čo moh- la byť iba chyba pri prepisovaní. Podľa zmyslu zmenené vydavateľom 5. nemeckého vydania.

22 *Siegfried*: por. i so „Záhady sveta a antropozofia“, GA 54, „Pô- sobenie duchovných bytostí v človeku“, GA 102, „Cesta duchovného poznania a obnovenie umeleckého svetonázoru“, GA 161.

23 *egyptský súd mŕtvych*: pozri „Egyptská kniha mŕtvych.“

24 *Osiris bol očistený v rybníku...:* Papyrus Nu, verš 59 - 65. Citát nie je doslovný.

25 *druidské mystériá*: por. poznámku k č. 14.

26 *kosti na ňom nezlomíte*: Jn 19:36; vzťahuje sa k 2.M 12:46.

27 *Lepšie je byť žobrákom...:* podľa Homérovej Odysey, 11. spev, kde Odyseus navštívil podzemie.

28 *Mikuláš Kopernik*, 1473 - 1543.

29 *Johannes Kepler*, 1571 - 1630.

30 *Kepler predsa napísal tieto slová*: Znenie Keplerovo: „Teraz, po tom, čo pred osemnástimi mesiacmi vyšiel prvý ranný lúč, pred tromi mesiacmi jasný deň, ale len pred pár dňami plné Slnko v nanajvyšš podivuhodnej kráse, ma už nič nezdržuje. Áno, prepadol som svätému šialenstvu, otvoreným poznaním vzdorujem, posmievajúc sa smrteľným: Vylúpil som zlaté nádoby Egyptanov, aby som môjmu Bohu z toho zriadil svätý príbytok, ďaleko od egyptských hraníc. Ak mi odpustíte, budem rád. Ak sa budete hnevať, tak to znesiem. Hádzem si teda kocky a píšem knihu pre minulosť alebo pre svet budúcnosti. To mi je jedno. I keby mala sto rokov čakať na svojho čitateľa, veď i Boh čakal šesťtisíc rokov na pozorovateľa.“ Predslov k 5. knihe o „*Harmonices mundi*“ (1619) (z nemeckého prekladu Maxa Caspara).

31 *grécky výrok*: To, čo je tu myslené, nie je jasné. Inak používa Rudolf Steiner k citácii aristotelovský výrok, že všetka filozofia začína údivom. Je možné, že tu vznikla chyba pri prepise.

32 *„ignorabimus“* (= nebudeme nič vedieť): Vzťahuje sa ku spisu Emila Du Bois-Reymonda: „Za hranice prírodného poznania“ (Lipsko, 1872), kde sa píše: „Ale voči záhade, čo je hmota a sila a ako sa dá o nich premýšľať, sa musí raz navždy rozhodnúť pre omnoho ťažší výrok: *ignorabimus*.“

33 *Pythagoras*, 587 - 492 pr. Kr. Pytagorejská náuka o číslach sa zkladá na myšlienke, že „podstatou vecí sú čísla“.

34 *viera a veda*: por. i s prednáškou Rudolfa Steinera (k vydaniu pre- pracovanou) „Ľudský život zo stanoviska duchovnej vedy“ z cyklu „Fi- lozofia a Antropozofia“, GA 35.

35 *Marduk*: „Mardukov chrám v Babylone sa nazýval Isagila, čiže ‘Dom pozdvihnutia čela’ a mal ... vzťah k súhvezдию Barana.“ (pozri S.v.Gleich, „Mysteriendämmerung und Christus-Erscheinung - Súmrak mystérií a príchod Krista“, Stuttgart, str. 61) por. i Rudolf Steiner, „Okultné dejiny“, GA 126.

36 *skutočnú iniciáciu si možno zadovážiť iba na východe*: Toto sa vzťahuje na vtedy už latentný konflikt medzi Teozofickou spoločnosťou so síd- lom v Adyare (India) pod vedením Annie Besantovej a nemeckou sek- ciou Teozofickej spoločnosti pod vedením Rudolfa Steinera. Z jedného listu Edouarda Schurého: „Bolo to roku 1908 ... Počas návštevy v Stutt- garte som sa stretol asi s desiatimi anglickými, holandskými, francúz- skými a švajčiarskymi teozofmi. Preberala sa nasledovná otázka: ‘Budú môcť tieto dve školy, tá z Adyaru a Steinerova, postupovať spoločne?’ Všetci sme boli tej mienky, že by sa dalo dosiahnuť porozumenie ... je- den jediný zo skupiny protestoval. Bol to holandský teozof, ... intímny priateľ Leadbeatera a Adyaru. Výrazne objasňoval, že tieto dve školy by si nikdy nemohli porozumieť a za príčinu toho považoval to, že ‘jediná India vlastnila tradíciu a že západu nikdy nebola daná vedecká ezoteri- ka’“. (Z diela Eugena Lévyho „Pani Annie Besantová a kríza Teozofic- kej spoločnosti“, Lipsko, 1913).

37 *že Budha zahynul preto, že požíval praveľa bravčového mäsa*: por. Her- mann Beckh, „Buddhismus“ (Zb.Göschel, Lipsko 1919 zv. 1, str. 73). Vývody Rudolfa Steinera sa vzťahujú k poznámke pod čiarou k H. P. Blavatskej (1831 - 1891), „Tajná náuka“, 3. zv., str. 89, Teozofické vy- davateľstvo, Lipsko, kde sa hovorí, že orientalisti tejto legende o Bud- hovej smrti neporozumeli.

38 *že pri Budhovi máme rozlišovať Dhyani-Budhu...*: H. P. Blavatská, „Tajná náuka“, 3. zv., str. 376, viz vyššie.